WYNIA'S WEEK

Wie natuur boven mensen stelt, maakt beleid onmenselijk

Posted on 9 augustus 2025 by Gastauteur

*Door John T. Knieriem**

Nederland zit klem. Terwijl de woningnood groeit, de infrastructuur overbelast raakt en bevolkingsaantallen blijven stijgen, houdt Den Haag vast aan natuurregels die decennia geleden in Brussel zijn afgesproken. De EU-Habitatrichtlijn, ooit bedoeld om kwetsbare ecosystemen te beschermen, is verworden tot een juridisch slot op de samenleving. Het stikstofbeleid, dat eruit voortvloeit, verlamt duizenden bouwprojecten — van woningen tot dijken, van wegen tot warmtenetten. Nederland is door zijn eigen wet- en regelgeving onbestuurbaar geworden.

We moeten kiezen

Onze ruimtedruk heeft geen natuurlijke oorsprong. In de afgelopen tien jaar groeide Nederland met een miljoen inwoners, grotendeels door migratie. Het gaat niet alleen om arbeidsmigranten, maar ook om een structureel hoge asielinstroom en gezinshereniging. Terwijl andere Europese landen krimpen, groeit Nederland

onverminderd door. Dat betekent niet alleen meer mensen die een woning zoeken, maar ook meer druk op zorg, onderwijs, sociale zekerheid en natuur.

Tegelijkertijd leggen we onszelf op dat we jaarlijks 100.000 woningen willen bouwen én de stikstofuitstoot willen verlagen én de natuurdoelen van twintig jaar geleden onaangetast willen laten. Dat is intern tegenstrijdig. Wie werkelijk iets aan woningnood wil doen, moet durven kiezen. Je kunt niet alles tegelijk.

De sleutel tot deze impasse ligt bij de Habitatrichtlijn. Die verplicht lidstaten om Natura2000-gebieden strikt te beschermen tegen elke vorm van achteruitgang, inclusief minimale stikstofeffecten. In Nederland heeft dit geleid tot een bouwstop, waarbij zelfs tijdelijke of compenseerbare stikstofuitstoot voldoende reden is om projecten te blokkeren.

Dat is niet meer in verhouding tot de maatschappelijke opgaven. Het proportionaliteitsbeginsel, dat vereist dat regels niet verder mogen gaan dan nodig, wordt daarmee geschonden. Ook het subsidiariteitsbeginsel — dat besluitvorming zo dicht mogelijk bij de burger moet plaatsvinden — is uit zicht verdwenen. Juist in een land met zo'n unieke bevolkingsdruk, geografische schaal en maatschappelijke dynamiek zou nationale afweging leidend moeten zijn.

Genoeg juridische mogelijkheden

Het zou dan ook logisch zijn dat Nederland de Habitatrichtlijn eenzijdig buiten werking stelt. Toch gebeurt dat niet. Hoewel het juridisch verdedigbaar is — onder meer op basis van artikel 5 lid 4 van het EU-Verdrag, dat ruimte laat voor nationale proportionaliteitsafweging — ontbreekt het aan politieke moed. Regeringen vrezen een confrontatie met de Europese Commissie of een rechtszaak bij het Hof van Justitie.

Maar ook daar zijn mogelijkheden. Nederland zou kunnen aanvoeren dat de stikstofimpasse fundamentele grondrechten onder druk zet, zoals het recht op wonen. De nationale belangen zijn zwaarwegend, de effecten op natuur lokaal beperkt en tijdelijk. In eerdere zaken heeft het Hof blijk gegeven van terughoudendheid wanneer lidstaten hun afweging goed motiveren en binnen het rechtsstatelijk kader blijven. Een combinatie van tijdelijke afwijking, mitigerende maatregelen en een duidelijke democratische motivering maakt juridische verdediging realistisch.

Bestuurlijke verlamming

Waarom gebeurt het dan toch niet? Niet omdat het niet mag, maar omdat we het niet durven. De politieke en ambtelijke werkelijkheid kent haar eigen traagheid en blokkades. Binnen brede coalities ontbreekt het aan leiderschap: het is makkelijker om de impasse te laten voortduren dan om impopulaire besluiten te nemen die strijdig zijn met de EU-lijn. Ambtelijke adviezen blijven hangen in juridische orthodoxie; ze zijn vaak gebaseerd op oude interpretaties van het EU-recht en uitermate risicomijdend. Politici vrezen beschadiging van het Europese imago, binnenlands gezichtsverlies en electorale afstraffing.

Europese regels worden door een groot deel van het politieke spectrum niet kritisch benaderd, maar juist als moreel superieur beschouwd — wat elk afwijkend geluid snel verdacht maakt. Tegelijkertijd hebben milieuorganisaties en belangengroepen het juridisch speelveld gemobiliseerd en procederen doelbewust om stagnatie af te dwingen, daarbij rechters gebruikend als vervangend wetgever. Rechters die, bij gebrek aan politieke correctiemechanismen, slechts de letter van het recht kunnen volgen — ook als dat tot bestuurlijke verlamming leidt.

Ondertussen blijft de bestuurlijke reflex: dieper ingraven. Er worden nieuwe commissies opgericht, nieuwe doorrekeningen gevraagd en nieuwe overlegtafels ingericht, terwijl de structurele spanning in stand blijft: open grenzen leiden tot bevolkingsgroei en woningdruk, maar tegelijkertijd worden bouwplannen vastgezet op basis van oude ecologische doelen. Er is geen visie waarin die twee realiteiten samenkomen.

Tegelijkertijd blijven de fundamentele oorzaken van de ruimtedruk buiten beeld. Niemand durft hardop te zeggen dat Nederland structureel meer woningen nodig heeft door migratie, zowel arbeidsmigratie als asielinstroom. De combinatie van open grenzen en gesloten natuurdoelen is onhoudbaar. Het is precies die combinatie die ons beleid incoherent maakt: aan de ene kant stimuleren we bevolkingsgroei, aan de andere kant blokkeren we bouwprojecten met juridische regels die nooit bedoeld waren voor deze situatie.

Vereist zijn leiderschap en scherpte

Daarmee raken we aan de kern van het probleem: verdragen en regels die ooit

rationeel en evenwichtig waren, zijn verworden tot belemmeringen omdat ze niet meer kunnen worden aangepast. Er is geen politiek mechanisme meer dat dergelijke verdragsregels dynamisch houdt. Wie ze ter discussie stelt, wordt beschuldigd van onbetrouwbaarheid of rechtsstatelijk verval. Maar het tegendeel is waar: een democratie die zichzelf niet meer kan corrigeren, verliest haar legitimiteit.

Toch is het niet te laat. Nederland kan, mits goed onderbouwd, de Habitatrichtlijn tijdelijk buiten werking stellen en tegelijkertijd het debat in Europa openen over modernisering van natuur- en migratiebeleid. Dat vereist leiderschap, juridische scherpte en morele helderheid. Maar wie die knoop durft door te hakken, opent de weg naar echte oplossingen. Dan ontstaat er weer ruimte om te bouwen, te plannen en het vertrouwen in de democratische rechtsorde te herstellen. Niet ondanks Europa, maar juist door binnen Europa te herdefiniëren wat bestuurbaarheid, proportionaliteit en legitimiteit betekenen.

***John T. Knieriem** *maakt deel uit van Klassiek Liberaal, een platform binnen de VVD.*

***Wynia's Week** brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week, **156 keer per jaar**, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. Doet u mee? Hartelijk dank!*